

ECONOMIA CIRCULARĂ ȘI SECURITATEA ȘI SĂNĂTATEA: PREZENTARE GENERALĂ A PROIECTULUI ȘI ETAPELE URMĂTOARE

Perspective de viitor. Scenarii privind economia circulară, viitoarele locuri de muncă și securitatea și sănătatea: prezentare generală a proiectului

▪ Contextul studiilor prospective ale EU-OSHA

De câțiva ani, Agenția Europeană pentru Securitate și Sănătate în Muncă (EU-OSHA) adoptă abordări prospective ca parte a misiunii sale de a contribui la crearea unor condiții de muncă mai bune, sigure și sănătoase în UE. În cadrul abordării sale prospective, agenția analizează posibilele evoluții viitoare (de exemplu, cele legate de noile tehnologii, de noile metode de lucru și de schimbările societale) și ia în considerare eventualele consecințe ale acestora, cu scopul de a îmbunătăți politicile și reglementările, precum și de a crește gradul de conștientizare în vederea reducerii accidentelor de muncă și a bolilor profesionale. Prin această abordare, EU-OSHA nu urmărește doar să identifice noile riscuri pe măsura apariției lor, ci și să anticipeze schimbările care ar putea avea un impact asupra securității și sănătății la locul de muncă.

Proiectele prospective ale EU-OSHA se bazează pe o varietate de metode, și anume analize ale literaturii de specialitate, consultări cu experți și crearea de scenarii. EU-OSHA organizează ateliere pentru a colecta cunoștințe, a contribui la promovarea rezultatelor și a stimula dezbaterile.

Printre temele care au fost deja abordate de studiile prospective efectuate în trecut se numără locurile de muncă verzi și tehnologia informației și comunicațiilor (TIC)/digitalizarea. Studiul prospectiv în curs (al treilea) se axează pe tema economiei circulare (EC) ⁽¹⁾.

Pe lângă studiile prospective, EU-OSHA publică documente de analiză elaborate de experți pentru a iniția dezbateri asupra viitorului muncii și asupra problemelor emergente în domeniul securității și sănătății la locul de muncă între experții în materie de securitate și sănătate în muncă (SSM) și responsabili de elaborarea politicilor din întreaga UE. Temele deja abordate de seria de analize includ externalizarea spre public, robotica, medicamentele care îmbunătățesc performanța, imprimarea 3-D, tehnologiile de monitorizare și sectorul comerțului electronic cu amănuntul.

Proiectele prospective anterioare, cum ar fi studiul prospectiv privind TIC/digitalizarea², au dus la lansarea unor proiecte ulterioare, cum ar fi actuala prezentare generală privind SSM în contextul TIC/digitalizării, care conține patru proiecte axate pe teme majore în domeniul digitalizării și al SSM.

(1) În scopul acestui proiect, am luat în considerare și definiția EC propusă de Fundația Ellen MacArthur: „O economie circulară se bazează pe principiul reducerii deșeurilor și a poluării, al menținerii produselor și materialelor în uz și al regenerării sistemelor naturale (vezi: <https://www.ellenmacarthurfoundation.org/circular-economy/what-is-the-circular-economy>).

(2) EU-OSHA – Agenția Europeană pentru Securitate și Sănătate în Muncă (2018). Foresight on new and emerging occupational safety and health risks associated with digitalisation by 2025 (Previziuni cu privire la riscurile noi și emergente pentru securitatea și sănătatea în muncă asociate cu digitalizarea până în 2025). Document obținut la 2 decembrie 2020 de la: https://osha.europa.eu/sites/default/files/publications/documents/Foresight_new_OSH_risks_2025_report.pdf

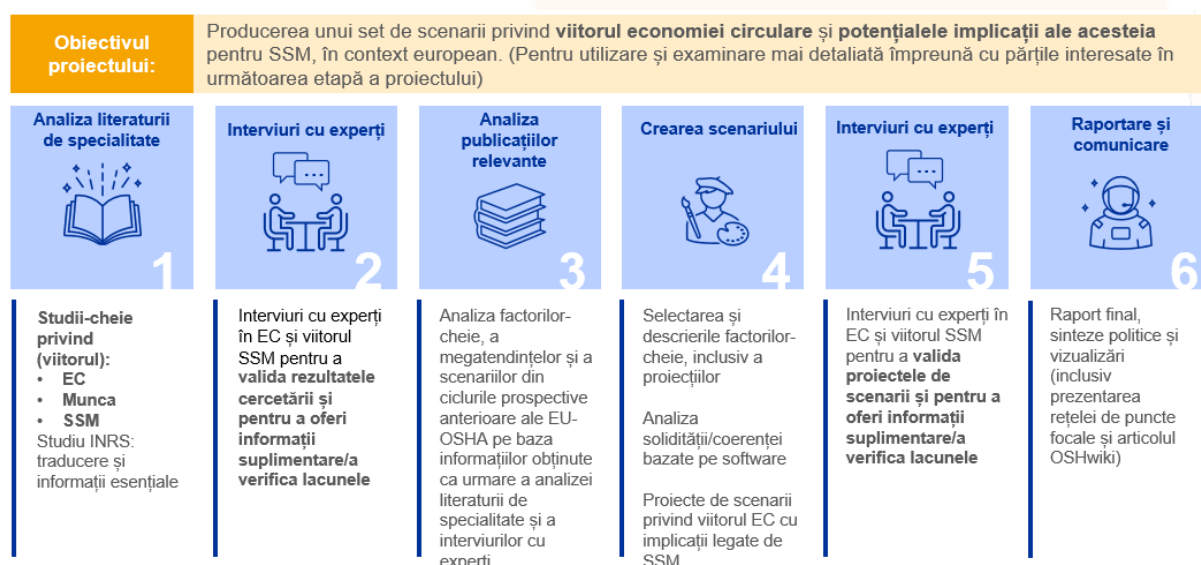
Studiu prospectiv privind economia circulară: contextul și obiectivele proiectului

Actualul studiu prospectiv se axează pe tema economiei circulare (EC). Acesta a fost efectuat în contextul trecerii politicii UE către practici mai durabile din punct de vedere al mediului, cu o serie de inițiative de politică care stimulează eforturile în domeniul EC ⁽³⁾. Aceste inițiative și chiar EC în ansamblul său sunt în general considerate a fi evoluții esențiale și influente care vor fi benefice pentru acțiunea împotriva schimbărilor climatice și care, în cele din urmă, vor avea un impact asupra locurilor de muncă și asupra SSM.

Prin urmare, studiul de față își propune să exploreze diferite moduri în care viitoarele activități și locuri de muncă pot fi afectate de eforturile depuse în direcția realizării EC și consecințele pe care le-ar putea avea aceasta pentru SSM în viitor. Acest lucru se va realiza prin dezvoltarea unor macroscenarii axate pe EC și pe efectele acestora asupra SSM.

Etapa 1 a proiectului pune accentul pe elaborarea macroscenariilor, iar etapa 2 pe diseminarea și pe adaptarea scenariilor prin intermediul dialogurilor și al atelierelor cu părțile interesate.

Figura 1 Abordarea generală a proiectului

Patru scenarii privind EC în 2040

Future Impacts împreună cu echipa de proiect a EU-OSHA au creat patru scenarii, prin intermediul unei metodologii de elaborare a scenariilor care ia în considerare factorii esențiali, pe baza unei analize extinse a literaturii de specialitate, precum și pe baza interviurilor cu experții. Pentru fiecare scenariu a fost realizată o descriere a lumii în anul 2040, inclusiv a modului în care au apărut căile de dezvoltare respective, precum și a pârghiilor și a punctelor de cotitură. Figura 2 de mai jos oferă o privire de ansamblu asupra celor patru scenarii. S-a acordat o atenție specială efectelor asupra condițiilor de muncă și asupra calității locurilor de muncă, realizându-se și o primă analiză a implicațiilor pentru SSM. De asemenea, pentru o mai bună comunicare, scenariile au fost completate cu imagini și ilustrații care descriu viața de zi cu zi în 2040. Acestea prezintă patru viitoare căi alternative clar distincte în cadrul EC, împreună cu implicațiile acestora asupra SSM, luând în considerare atât riscurile, cât și oportunitățile. Este important de remarcat că cele patru scenarii nu trebuie interpretate ca fiind o predicție a ceea ce ar putea sau nu ar putea fi viitorul, acestea fiind concepute mai degrabă pentru a încuraja dialogul cu părțile interesate și reflecția cu privire la posibilitățile viitoare, cu scopul de a inspira procesul actual de luare a deciziilor, de a permite elaborarea unor politici mai orientate spre viitor și de a asigura condiții de muncă mai sănătoase și mai sigure în viitor.

⁽³⁾ Inițiativa de politică esențială în acest spațiu este inițiativa Comisiei Europene intitulată Pactul verde european, al cărei obiectiv general este ca Europa să devină neutră din punct de vedere climatic până în 2050 (vezi: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en). Inițiativa Pactul verde este însoțită de pachetul privind economia circulară din 2015 al Comisiei, care cuprinde un plan de acțiune al UE pentru economia circulară („Închiderea buclei”) cu 54 de acțiuni concrete pentru realizarea EC, multe dintre acestea având implicații semnificative în materie de politici și de reglementare pentru sectorul deșeurilor și al reciclării (vezi: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52015DC0614>).

Figura 2: Ilustrație care oferă o privire de ansamblu asupra celor patru scenarii.

Anii 2040 înfloritori – deplină circularitate și incluziune	Neutralitatea emisiilor de dioxid de carbon – riscantă	Menținerea pe linia de plutire – în contextul crizelor economice și de mediu	Circularitate la nivel regional – cu diferențe la nivel european
În 2040, produsele care se vând cel mai bine sunt produsele „cradle to cradle” (circuitului materialelor în natură) și cele „net-pozitive” în ceea ce privește durabilitatea socială și de mediu.	În 2040, Europa a atins neutralitatea emisiilor de dioxid de carbon. Dar, având în vedere că s-a acordat prioritate maximă rezultatelor în domeniul mediului, calitatea locurilor de muncă și condițiile de muncă au avut de suferit, cel puțin în unele zone.	În 2040, munca reprezintă ceea ce își doresc oamenii – orice loc de muncă va fi bun. Menținerea pe linia de plutire este tot ceea ce contează, iar mediul, drepturile sociale sau calitatea locului de muncă rămân de departe pe planul secund.	În 2040, munca a devenit un sistem bazat pe două categorii: angajaților cu contracte de muncă li se acordă atenția cuvenită, iar cei cu forme de muncă atipice nu beneficiază de aceasta. Nici mediul nu reprezintă o prioritate, circularitatea realizându-se în mare parte doar la nivel regional.

Următorul text prezintă aspectele de bază din descrierile scenariilor, ilustrând viitorul lumii în 2040. Pentru detalii complete despre cele patru scenarii create, vezi raportul principal al EU-OSHA privind EC și efectele acestora asupra SSM Etapa 1 (scenarii macroeconomice).⁴

▪ Scenariul 1: Anii 2040 înfloritori — deplină circularitate și incluziune

Condițiile de muncă din toate sectoarele sunt semnificativ mai bune decât erau în urmă cu două decenii, poluarea a fost redusă la minimum, întreprinderile constată că menținerea unei amprente reduse este bună pentru bilanț, iar încrederea publicului în responsabilii de elaborarea politicilor și în liderii naționali și europeni este mai mare ca oricând. Aplicarea cu seriozitate a principiului durabilității și a principiilor de „reducere, reutilizare, reciclare” în toate sectoarele necesită un nivel ridicat de colaborare în vederea ajustării, la fel ca și menținerea lucrătorilor în siguranță într-un mediu profesional cu multiple fațete, cu nenumărate platforme și forme de angajare. Însă diferența esențială față de situația din 2020 constă într-un sentiment de optimism evident: cu atât de multe provocări abordate cu succes, viitorul nu poate fi altfel decât luminos.

▪ Scenariul 2: Neutralitatea emisiilor de dioxid de carbon – riscantă

La începutul anilor 2020, încălzirea climei, fenomenele meteorologice extreme și pierderea habitatelor au fost în centrul atenției publicului. Domină conștiința ecologică, ceea ce duce la o explozie a reglementărilor în domeniul mediului și a practicilor industriale ecologice. Însă, având în vedere că o mare parte a finanțării a fost cheltuită pentru infrastructura necesară pentru obținerea energiei din surse regenerabile și pentru inițiativa economiei circulare, aspectele sociale au fost lăsate deoparte. Infrastructurile și serviciile sociale, drepturile sociale, incluziunea și calitatea locurilor de muncă au intrat în declin pentru multe persoane.

⁴ EU-OSHA – Agenția Europeană pentru Securitate și Sănătate în Muncă (2021). Studiu prospectiv privind economia circulară și efectele acesteia asupra securității și sănătății în muncă – Etapa 1: Macrosценarii. Document disponibil la adresa: <https://osha.europa.eu/en/publications/what-will-circular-economy-ce-mean-occupational-safety-and-health-osh/view>

▪ Scenariul 3: Menținerea pe linia de plutire – în contextul crizelor economice și de mediu

Recesiuni, reduceri ale cheltuielilor publice, crize de mediu și creșterea șomajului: titlurile ziarelor din 2040 anunță o lectură sinistă. În comunitatea de afaceri, fiecare luptă pentru sine, doar competitivitatea și profiturile contează. Noile tehnologii, raționalizarea și digitalizarea conduc la un număr din ce în ce mai mare de lucrători cărora le lipsesc calificările necesare pentru a reuși în această nouă economie, necruțătoare. Lucrul pe platformele online oferă satisfacții doar unui număr mic de persoane și, chiar și în sectoarele aflate în plină expansiune, „efectul Matrioșka” al subcontractelor din cadrul altor subcontracte face ca lucrătorii să nu simtă niciodată caracterul echitabil al acestora. Economia circulară rămâne un vis îndepărtat, iar tranziția prin care a trecut toată lumea nu a fost nici verde, nici justă.

▪ Scenariul 4: Circularitate la nivel regional — cu diferențe la nivel european

Atât pentru responsabilii de elaborarea politicilor, cât și pentru publicul larg, o economie sigură și în creștere a fost preocuparea primordială a ultimelor două decenii. Mediul a fost lăsat deoparte, dar nu peste tot. Regiunile europene mai bogate și-au permis să externalizeze deșeurile și poluarea către alte regiuni ale lumii sau către alte state membre ale UE mai sărace și acum se mândresc cu un anume tip de economii circulare localizate, însă buclele nu sunt niciodată complet închise, problemele fiind pur și simplu delocalizate. Incluziunea socială a fost, de asemenea, neglijată. Din cauză că locurile de muncă bune sunt disponibile doar pentru foarte puține persoane bine pregătite și cu înaltă calificare, un număr tot mai mare de lucrători sunt atrași către economia informală și către locuri de muncă nereglementate, plătite necorespunzător și din ce în ce mai precare.

Etapele următoare

Cele patru scenarii au arătat că potențialele căi pentru realizarea EC în Europa și efectele acesteia asupra condițiilor de muncă ar putea varia foarte mult, cu o gamă largă de implicații inițiale similare pentru SSM și cu posibile domenii de politică viitoare. Pentru mai multe detalii, inclusiv pentru mesajele-cheie din etapa 1 a acestui proiect, vă rugăm să consultați raportul *Studiu prospectiv privind economia circulară și efectele acesteia asupra SSM. Etapa 1: Macroscenarii. Raport final*. Lucrul cu scenariile va continua în etapa 2 a proiectului, care se concentrează asupra diseminării și adaptării scenariilor prin dialog și ateliere cu părțile interesate.

Autori: Cornelia Daheim, Jessica Prendergast și Jörg Rampacher (Future Impacts).
Vizualizări: Michelle Winkelsdorf

Management de proiect: Annick Starren, Agenția Europeană pentru Securitate și Sănătate în Muncă (EU-OSHA)

Această sinteză politică a fost realizată la cererea Agenției Europene pentru Securitate și Sănătate în Muncă (EU-OSHA). Conținutul său, inclusiv eventualele opinii și/sau concluzii exprimate, aparțin exclusiv autorilor și nu reflectă neapărat opiniile EU-OSHA.